

ÉVFORDULÓK

200 éve történt

Pozsonyban 1786-ban megjelent *Korabinszky János Mátyás* „Geographisch-historisches und Produkten Lexikon von Ungarn” — Magyarország földrajzi-történelmi és gazdasági lexikona — című könyve.

A 883 oldalas könyv ábécé rendben a Magyar Királyság (Erdély és Horvát-Szlavónia nélkül) 8300 helynevét, s azok legfontosabb adatait tartalmazza.

150 éve történt

1836. február 29-én Bagonyán született *nyáregyházi Nyáry Jenő* báró, császári és királyi kamarás, miniszteri osztálytanácsos, a főrendiház háznagya, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja, több hazai és külföldi kitüntetés birtokosa, különböző tudományos társaságok elnöke, vezetőségi tagja, a Barlangbizottság tiszteleti tagja.

Nyáry Jenő (a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum fotoarchívumából)

Pesten bölcsészetet és jogot tanult, de már korán — nagybátyja Kubinyi Ferenc hatására — figyelme a régészet felé fordult. Első jelentős ásatását Nógrád megyei pillényi birtokán végezte, ahol nagy terjedelmű és igen gazdag östemetőt tárt fel. Igen szoros barátság fűzte Rómer Flóriszhoz, aki gyakran tartózkodott Nyáry birtokán. Nemcsak komolyszakmai vitákkal segítettek egymás munkáját, de több közös ásatást is végeztek.

A Magyar Történelmi Társulat adatok gyűjtése céljából 1876-ban Gömör megyét választotta. A régészeti bizottság Nyáry vezetésével dr. Thallóczy Lajos és Töttössy Béla részvételével engedélyt kért és kapott a Baradla általa kijelölt helyein végzendő ásatásra. Nyáry véleménye szerint „Az emberi nem ősi történetét az iszaprétegek, folyók mentén elterülő völgyek, s a barlangok felkutatása után lehet csak tisztán megírni.” Abban az időben azonban „házánkban a barlangokban... vajmi kevés ásatás történt”.

A bizottság 1876. augusztus 23-án érkezett a helyszínre, s 60 munkás segítségével a Csontház felásását három napig végezték. Az ásatás eredményeiről, igen gazdag leletanyagáról Nyáry a Budapesten megrendezett VIII. Embertani és Ősrégészeti Kongresszuson nagy érdeklődést keltő beszámolót tartott, s jelentése írásban is megjelent.

Még az év szeptember második felében Péchy Jenővel újabb három napot töltött a Csontház további kutatásán, valamint a Nagy Pitvar felásását végeztette. 30—40 munkás segítségével napi 14 órát dolgoztak, s a munka igen eredményesen zárult. A feldolgozás során felmerült problémák megoldására 1877. augusztus 16-án ismét a Baradlaban találjuk Nyáry Jenőt az első ásatás tagjaival, akikhez még Szukács Jenő csatlakozott. Először a bejárat előtti szabad teret ásták meg, majd amíg Nyáry a Temetkezési-folyosó felmérésével foglalatzkodott, kísérői a környék régészeti szempontokból érdekes üregeit tanulmányozták. Végül a Denevér-ág bejáratát végezték el.

A három ásatás leletanyagának feldolgozását a kor legjelesebb hazai és külföldi szakemberei végezték el. Az ásatások eredményeit összefoglaló munka a barlang leírásával kiegészítve 1881-ben jelent meg az MTA kiadásában „Az Aggteleki-barlang mint őskori temető” címmel.

A 179 oldal szöveget 335 leletet 7 barlangrészletet ábrázoló fametszet egészíti ki. A könyv végén a barlang alaprajza, hosszmetszetei s a barlang bejáratának képe található. Ez a Vass Imre-féle térkép Proché Ede által kiegészített változata.

Nyáry könyve már megjelenésekor nagy érdeklődést keltett, Kossuth Lajos 1882-ben 40 oldalas tanulmányban elemezte a leírtakat, de ma is egyik legértékesebb tagja nemcsak a Baradla kutatás-történetének, de a speleológia fejlődésének is.

1836-ban jelent meg Kolozsváron *Fekete István* könyve a *Homoródalmási-barlang* leírásával és alaprajzával.

Fekete személyéről nem sokat tudunk, neve nem szerepel Szinnyeai lexikonában, ahol elvileg minden olyan személy életrajzi adata megtalálható, kinek hazánkban nyomtatott írása jelent meg. A Siegmeth—Horusitzky barlangtani bibliográfiája keresztnevét nem ismeri, könyvének címét pontatlanul adja meg és a kiadás évét 1835-re teszi.

Tudjuk róla, hogy 1814 és 1830 között Csíkszéken volt földmérő, majd Udvarhelyre kerülve hallotta, hogy „az Almási Kőlikon Gyergyóig lehet bűni”. 1835 szeptemberében meglátogatta a barlangot, felmérte azt és részletes leírást készített róla. Az 1836-ban nyomtatásban is megjelent 16 oldal terjedelmű munkájában ismerteti a barlang részeit, a „betses és nemes kőgyöngyöket”, a barlang méreteit, képződményeit s a barlang lakóit: a mokusokat, medvét, denevéreket. De írt „nemes kő szemekről” is — kvarc, topáz, rubint — miket a barlangban talált.

Orbán Balázs több mint harminc év múlva megjelent „A Székelyföld leírása” c. könyvében közölte a barlang térképét és Fekete munkájáról így nyilatkozott: „...mert Fekete mérnök pontos felmérése szerint ezen észak-kelet irányú hegyüreg 400 öl hosszúsággal bír. Fekete ki több időt töltött itten e barlang tüzetesebb tanulmányozásáért, számozta a barlang különböző osztályát és egy igen jeles alaprajzot is készített.” 1936-ban a könyv megjelenésének 100. évfordulója alkalmából a Székelység c. folyóiratban Bányai János méltatta.

Az eredeti könyv sajnos a Széchényi Könyvtárban nem található meg.

AZ
UJJ BECSES KOVACS
ÉS
NEMES KŐ-BÁNYÁVAL RITKAITATT
ALMÁSI
NAGY BARLANG.
LEG UJJABBAN FELVETTE
NAGY KEDEI FEKETE ISTVÁN
NEMES UDVARHELLYSZÉK FÖLDMÉRŐJE.
EGY RAJZOLATTAL.
~~~~~
KOLOZSVÁRT
AZ ÉVÁNG. REFORM. KÖLÉGYOM BETŰJIVEL.
1 8 3 6.

1836-ban született *Spöttl Ignác* bécsi akadémiai festő, lelkes Tátra-járó, a Magyar Kárpát Egyesület tevékenységének támogatója. Az 1860-as évektől kezdődően többször járt a Tátrában, majd 1879 és 1885 között rendszeres vendége volt a Huszparknak. Ezekben az években járta be a Szádellői-völgyet, a Baradlát és a Dobsinai-jégbarlangot is. A Baradla vendégkönyvének tanúsága szerint Spöttl 1879. június 14-én tekintette meg a barlangot. Az utazások során látottakat rajzolt, festett képeken örökítette meg.

A kezdeti nehézségekkel küzdő Kárpát Egyesületet pénzadományokkal támogatta, majd a felkai és poprádi Tátra Múzeumnak egyaránt számos festményét ajándékozta. Az adományok közül a Dobsinai-jégbarlangról és a Baradláról készült képei közül néhány jelenleg a Liptószentmiklósi Karszt-múzeum tulajdona. Barlangok iránti vonzalmát — a képeken kívül — három barlang témájú cikke is mutatja.

100 éve történt

1886. március 6-án az erdélyi Csongván született *Pávai-Vajna Ferenc* geológus, a földtudományok kandidátusa, kit érdemei alapján a geológusok, hidrológusok, bányászok egyaránt a nagy elődök között tartanak számon. Közismert, úttörő munkája a hévizes barlangkeletkezés elméletének felállítása, azonban igen kevesek által ismert tény az, hogy Pávai nemcsak elméletileg, de fiatal korában gyakorlatban is foglalkozott barlangokkal, azok bejárásával, feltárásával, feldolgozásával, ismertetésével. Szerepet játszott a barlangkutatók szervezetének megalapításában is, melynek életében — valamilyen formában — mindig aktív részt vállalt.

A természet iránti vonzalma a nagyenyedi kollégiumi évei alatt mélyült el, melyben valószínűleg nagy szerepet játszott az, hogy természetrajztanára, Szilády Zoltán zoológus, természettudományi író, korának közismert természettudósa volt. Szilády nagy elismeréssel nyilatkozott Pávai barlangkutató tevékenységéről, gyakran jártak együtt kirándulni, barlangba. 1905-ben az erdélyi Pilis-barlangban közösen gyűjtötték azt a vakbogarat, amit később Csiki Ernő — a meghatározó — Sziládyról nevezett el. Közös útjaikra emlékeztet a torockói Kő-köz Szilády-barlangja is.

Pávai barlangbejárásai során leírást, térképet készített, rovarokat, csontokat gyűjtött, amit a nagyenyedi kollégiumnak adott. Előfordult, hogy a továbbjutás lehetőségét is megkísérelte. Így született a Pávai-barlang neve. Amíg ő az addig névtelen barlang végpontját elzáró törmelék eltávolításával volt elfoglalva, a barlang előtt várakozó társa a bejárat falára felkormozta: „Pávai-barlang”.

Amikor 1910 januárjában a Barlangkutató Bizottság megalakítása érdekében a szervezők a barlangok iránt érdeklődő szakembereket összehívták, a meghívottak között Szilády Zoltán mellett ott találjuk a 24 éves Pávait is.

Kezdetben — 1910—12 között — bár nem volt vezetőségi tag, aktívan részt vett a Bizottság munkájában. Ott volt szinte minden ülésen, előadást vállalt és tartott, évekig ellenőrizte a Bizottság anyagi helyzetét.

A Bizottság egyik fő feladata a hazai barlangok összeírása volt. 1910 végére 230 barlang került nyilvántartásba. Pávai „mint a hazai barlangokat ismertető munka egyik írója” áttekintve az elkészült anyagot, 1911 februárjában előadást tartott, bemutatva 22 — az irodalomban nem szereplő — erdélyi és dunántúli barlangot. Az előadás anyaga írásban is megjelent. 1911-ben egy közérdekű bejelentés alapján a Várpalota melletti Katalinpusztán új barlang bejárását végezte el. 1912 decemberében pedig a barlangok és természeti üregek elnevezéséről tartott előadást.

A régi jegyzőkönyvek alapján megállapítható, hogy Pávai gyakran részt vett az előadóüléseken. Vitázó alaptermészetű feltűnik, hiszen az előadás témájától függetlenül mindenhez hozzászólt, véleményt alkotott.

Amikor 1913-ban a Bizottság Szakosztálya alakult, Pávai ott rendes tagként szerepelt. Míg a többi — még aktív — alapító tag funkciót vállalt és kapott, Pávai neve vezetőségi üléseken többet nem szerepel, mint ahogy az 1926-ban megalakult Társulat tagjai között sem.

A barlangoktól nem szakadt el teljesen, a kérdés foglalkoztatta, s ha kellett, nyilvánosság előtt fejtette ki véleményét. Így jelent meg cikke 1925-ben a Magyarországon, ahol a Baradlában uralkodó botrányos állapotokról írt.

Munkája, a hévízkutatás, barlangkutató tevékenységének is érdekes irányt szabott. 1928-ban a lillafüredi fúrásokat irányította, amikor Tapolcán járva felhívták figyelmét a fürdőépület mögötti üregekre. Több korabeli napilap augusztus 31-i számában olvashatjuk nyilatkozatát a Tapolcai-barlang jelentőségéről. Feltárta a hasznosítás lehetőségét, és sürgette annak kivitelezését. Amikor 1958-ban a barlangfürdőt megnyitották a nagyközönség számára, már talán senki sem emlékezett Pávai javaslatára, s arra, hogy a kiépítést elsőként ő kezdeményezte.

Pávai zseniális meglátásával a hévizes barlangkeletkezési elmélet megalapozásával nem kívánok foglalkozni, hiszen arról többen írtak, mindenki számára közzismert a jelentősége. Ehhez kapcsolódik azonban az a tény, hogy Pávai elméletének szinte rabja lett, s minden barlangban hévizes eredetre utaló nyomokat talált. Kemény vitába szállt Schréter Zoltánnal az Anna-barlang keletkezéséről, s minden érv ellenére ragaszkodott ahhoz, hogy a mésztufa meleg vízből vált ki. A zombolykeletkezési vitánál is kihangsúlyozta a hőforrások hatását. Annyira foglalkoztatta a barlang és a hévíz kérdése, hogy novellát írt a Szeleta-barlang ősemberének hévízismereteiről.

Élete alkonyán, 1958-ban az újjáalakult Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat munkája elismeréséül a Tanácsadó Testület tagjává választotta.

A szakmai munkától elszakítva, súlyos anyagi gondok között, egy hideg, vizes mázai bányász-házban töltötte élete utolsó éveit, s hunyt el Szekszárdon 1964. január 14-én.

Hányatott életét, barlangkutató tevékenységét Székely Ferenc idézte fel lapunk 1964. I. számában.

A „mázai remete” születésének 100. évfordulója alkalmából megkapta azt, amit életében szinte mindenki megtagadott tőle: az elismerést, a megbecsülést, a tiszteletet. A napilapok felidéztek eredményeit, szenvedését. A rádióban kortársak szóval-tatták meg a múltat, s tevékenységének jelentős helyein — Szegeden, Hajdúszoboszlón — emléktáblát avattak.

A Magyarhoni Földtani Társulat, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, a Magyar Hidrológiai Társaság és Társulatunk közös emlékülést rendezett szeptember 15-én a Földrajz-tudományi Kutató Intézet tanácstermében. *Csiky Gábor* (MFT) Pávai életét és korát, *Csath Béla* (OMBKE) a szénhidrogénkutatásban elért eredményeit ismertette, *Dobos Irma* (MHT) mint hidrológust, *Székely Kinga* (MKBT) mint barlangkutatót mutatta be a megjelenteknek.

Pávai-Vajna Ferenc kedvenc mondása volt az, hogy „nem nagyon szeretnek, de ezért teszek is” (az idézet nem pontos). Ez életében lehet, hogy érvényes volt, de a centenáriumi megemlékezés azt mutatja, hogy munkásságával — sajnos csak halála után — a legnagyobb elismerést vívta ki magának, s neve még sokáig fennmarad a tudomány világában.

* * *

1886. július 29-én elkészült a Baradla-barlang új térképe. A felmérést és a térkép kidolgozását *Münnich Kálmán* iglói bányaigazgató a Magyar Kárpát Egyesület felkérésére végezte el. A felmérés célja volt, hogy a térkép alapján Jósvafő közelében egy új bejáratot létesítsenek, ezzel a barlang hosszabb szakaszának látogatását biztosítsák.

Münnich Kálmán nem volt barlangkutató, a Baradla felmérését úgy vállalta el, hogy a barlangban előtte még soha sem volt, „... így csak akkor láttam, hogy milyen fárasztó és hosszadalmas munkára vállalkoztam, a midőn a felmérést megkezdtem és megismertem a barlangot” — vallotta egyik írásában.

A felmérést 1885. december 15-én kezdte meg. A felmérés segédmunkáit Dobsináról hozatta, miután pár napi munka után kisült, hogy az aggtelekiek a föld alatti munkát nem bírták és „cserebhenhagyták” őt.

A felmérés igen kemény munkát igényelt. Naponta 16—20 munkás segédkezett, hordta be a faanyagot, építette ki a továbbvezető utat. Miután a munkások a barlangban való alvást nem vállalták, a hatékony munka érdekében Münnich a munkaidőt különleges módon oldotta meg. Reggel 3 órakor indultak a barlangba. A mérési ponthoz érve megpihentek, majd délig dolgoztak. Szalonnát, bort ebédeltek, majd tovább dolgoztak este 7—8 óráig.

Vacsora után a munkát még éjfélig folytatták. A barlangból reggel 3—5 óra között értek ki. Míg a munkások következő nap reggel 3-ig szabadok voltak, Münnich csak délig pihent, s akkor Baksay Dániel vendégszerető házában a jegyzőkönyv rendezésével, a „huzagkönyv tisztázásával” foglalkozott.

A felmérés 80 teljes napja alatt 140 kg petróleumot és 69 kg gyertyát használtak fel. Münnich a barlangot kompasz és szögmérő műszerekkel, sokszögvonallal vezetéssel mérte fel, 38 rögzített pontot — I—XXXVIII. számokkal, fehér mésszel a falra festve — alkalmazott.

A barlangot egyszer mérte fel, majd a barlangi poligonvonalat kitűzte a felszínen, kijelölve a 38 fixpontot. A felszíni mérést „teodolittal való háromszögeléssel” ellenőrizte, s az eredményt minden tekintetben egyezőnek találta. A felszíni mérés pontosságából következtetve állt el a barlangi felmérés ellenőrzésétől, hiszen az még legalább 30—40 munkanapjába került volna.

A térkép kidolgozását dobsinai irodájában végezte el, s a 2¼ m hosszú 1½ m széles eredeti térképet, valamint a felmérési jegyzőkönyvet, 3 füzet kézírásjal együtt a Magyar Kárpát Egyesület poprádi múzeumának adta át. A múzeum megszűnése után 2 füzet a Liptószentmiklósi Karsztmúzeumba került, de a térkép és a többi jegyzet vagy elveszett, vagy valakinek a személyi tulajdonába került át.

A Baradla vörös-tói bejáratának helyére Münnich a felmérés alapján tett javaslatot, s az áttörésre irányítása mellett 1890-ben került sor.

* * *

1886. november 6-án Kézdivásárhelyen született *Bányai János* geológus, a Székelyföld kutatója, természeti kincseinek kiváló ismerője.

Több mint száz, különböző nyelven megjelent értekezése, tanulmánya, közel félezer ismeretterjesztő és honismertető írása közül több foglalkozik barlangokkal. „A Székelyföld természeti típusai és csodás ritkaságai” c. 1938-ban megjelent könyvében meggyéknént ismertette a barlangokat, nagy helyismeretről téve tanubizonyoságot. A társszerzőkkel készített „A Székelyföld írásban és képekben” c. munka sem nélkülözi a barlangok ismertetését. De cikke jelent meg a Torjai-büdösbarlangról, a Sugópataki Kőlikről a Tolvaj-pataki-szurdokról s a mesterséges hargitai Opál-barlangról. Foglalkozott a Homoródalmási-barlang kutatástörténetével is, méltatva a barlangról 1836-ban megjelent első részletes leírást és térképet. Barlangokról szóló írásainak egy része az általa alapított és szerkesztett Székelység (1931—1944) c. lapban látott napvilágot.

1971-ben bekövetkezett halála alkalmából a Karszt és Barlangban Schönviszky László búcsúzott el tőle a barlangkutatók nevében. Most, születésének 100. évfordulóján pedig dr. Csiky Gábor az „Évfordulóink a műszaki és természettudományokban” c. kiadványban tekintette át életútját.

75 éve történt

1911. június 10-én a Barlangkutató Bizottság megbízásából *Jordán Károly* vezetésével *Jordán Viktor*, *Bekey Imre Gábor* és *Scholtz Pál Kornél* megkezdte az alsó-hegyi zombolyok bejárását. Három nap alatt 12 zombolyba ereszkedtek le, dokumentálták és fényképezték az üregeket.

Ugyancsak a Barlangkutató Bizottság megbízásából *Strömpl Gábor* bejárta a Gömör-tornai-karsztvidéket, ahol 77 barlang adatait vette fel. Ez volt az első szakember által végzett nagyobb területre kiterjedő barlangkatasztrozó munka.

50 éve történt

1936. január 7-én Pécsen aktív életének 47. évében, szívroham következtében elhunyt *Lambrecht Kálmán* paleontológus.

1889. május 1-én Pancsován született. 1912-ben a Budapesti Tudományegyetemen természettudományi szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Már egyetemi hallgatóként 1908-tól a Magyar Ornitológiai Központban gyakornokként dolgozott. 1916-tól a Földtani Intézetben tevékenykedett. 1918-ban részt vett a Természettudományi Szövetség megalapításában, melynek titkára lett. A Tanácsköztársaság ideje alatt a Magyar Nemzeti Múzeum őslénytárának vezetője volt. Ez később sok megpróbáltatást okozott és végül 1923-ban nyugdíjazták. Ez időben számos napilap munkatársaként, a Magyarság tudományos rovatvezetőjeként tevékenykedett. 1926-ban került vissza ismét a Földtani Intézetbe, ahol a Könyvtár vezetését bízták rá. 1933-tól haláláig a pécsi egyetem néprajzi tanszékének vezetője volt. 1935-ben indította meg s haláláig szerkesztette a *Búvár* c. folyóiratot.

Fő művei: „Az ősemlék” és „Az ősemlék elődei” (1926) valamint „Ősmadárta” „Herman Ottó élete” (1933).

Barlangkutatói tevékenységének aktív időszaka 1912-től a Tanácsköztársaságig tartott. A Barlangbizottságnak 1912-ben lett tagja, amikor bekapcsolódott a bükki kutatásokba. Szakterülete a fosszilis madarak kutatása, meghatározása volt. Eredményeiről főként a Barlangkutatásban és az *Aquilában* számolt be, de publikált a Földtani Intézet Évkönyvében is. Főként a bükki barlangok (Szeleta-, Puskakorosi-) fosszilis madárfaunáját írta le, de feldolgozta a Bajóti-Öregkő, a pozsonyi Pálffy-barlang, a pilisszántói Orosdy-kőfülke és a Remetehelyi-sziklafülke leleteit is. Több cikke Kormos Tivadarral közös publikációként jelent meg.

A Tanácsköztársaság után, valószínűleg személyi problémák miatt, majd más irányú elfoglaltsága következtében, eltávolodott a barlangkutatástól. Szerepet játszott ebben az is, hogy Kadić Ottokárral nem tudott együttműködni.

A barlangkutatás számára utolsó jelentős tevékenysége volt, hogy mint a *Búvár* szerkesztőjének,

közvetlen szerepe volt abban, hogy a Franklin Társulat felkérte Kessler Hubertet, írja meg barlangkutatói élményeit. A „Barlangok mélyén” című könyv Lambrecht Kálmán előszavával 1936-ban jelent meg, s lett az első barlangkutató népszerűsítő könyv.

* * *

1936. április 17-én 64 éves korában elhunyt *Bekey Imre Gábor*, a Pál-völgyi-barlang egyik feltárója, az alsó-hegyi zombolyok bejárására szervezett első expedíció tagja, a Barlangbizottság alapítója, több barlangi tárgyú cikk írója, a Magyar Turista Egyesület alelnöke.

Kívánságához híven haláláról csak temetése után értesültek barátai és munkatársai. Egykori aktivitása, kiváló eredményei ellenére a Turisták Lapjában csak 15 soros kis megemlékezés jelent meg és a Magyar Barlangkutató Társulat nem búcsúzott el tőle.

Munkásságát 100. születésnapja alkalmából 1972-ben a Karszt és Barlang hasábjain Schönviszky László idézte fel teljes részletességgel. A leírtakat talán csak egy mondattal kell kiegészíteni, miszerint sajnálatos az, hogy a Bekey — Kadić nevezéktani vita végül is úgy elfajult, hogy Bekey az 1926-ban létrejött Társulat munkájában már nem vett részt, nyíltan szakított Kadić-csal és az általa vezetett barlangkutatóval.

A Bekeyt értékelő leírás egy különleges tulajdonságáról nem adott áttekintést, mégpedig a fotózás terén elért eredményeiről. Túrái, barlangjárásai során sokat fényképezett, s felvételei nemcsak a Pál-völgyi-barlangról készült képeslapok alapjául szolgáltak, de több tájképe is képeslapként maradt meg az utókor számára.

Társulatunk Tudománytörténeti Tárának nagy értékét képezik a Barbie Lajos hagyatékából Társulatunkhoz került Bekey-féle üvegnegatívak és 6×6-os diaképek, melyek főként az 1910-es évek barlangkutatójának eseményeit idézik fel.

* * *

A Magyar Barlangkutató Társulat 1936. november 12-én rendkívüli jubiláris közgyűlésén a Magyar Tudományos Akadémia kistermében tiszteleti taggá választották *Aggházy Kamill* ezredest, a Hadimúzeum igazgatóját, *dr. Némethy Károly* kormányfőtanácsost, és *Mottl János* székesfővárosi műszaki főfelügyelőt, a *Vár-barlang* feltárása, kiépítése terén nyújtott elévülhetetlen érdemeikért.

* * *

1936. május 21-én ünnepélyes keretek között megnyitották a látogatóknak a Baradla-barlang felújított és villanyvilágítással ellátott szakaszát.

25 éve történt

1961-ben Társulatunk megindította *Karszt- és Barlangkutató* címen „középlapját”, mely az elmúlt 25 esztendőben évente két alkalommal — néha összevonva — de töretlenül jelenik meg Karszt és Barlang cím alatt.

* * *

1961-ben életbe lépett a *természetvédelemről* szóló 18. sz. törvényerejű rendelet, mely a világon egyedülálló módon minden barlangot védelem alá helyezett.

* * *

Az MHSZ Könnyűbúvár Szakosztálya 1960. december 31-étől 10 napos expedíciót szervezett a *Tapolcai-tavasbarlang* ismeretlen vizalatti szakaszainak felderítésére. A bűvármunka eredményeként 300 m új szakaszt ismertek meg.

* * *

1961. április 30-án Ortutay Gyula egyetemi tanár átadta a nagyközönségnek a Vár-barlang felső pincéiben berendezett *Barlangtani Múzeumot*, mely a háború előtti kiállítás mintájára került berendezésre.

* * *

1961. augusztus 6-án siker koronázta a Vörös Meteor Barlangkutató Szakosztály feltáró munkáját, s az alsó-hegyi Kisvizes-töbör víznyelőjén keresztül bejutottak a *Meteor-barlang* rendszerébe.

* * *

1961. december 21-én Budapesten elhunyt *Lux Kálmán* építész, restaurátor. 1880. február 14-én Békésen született, mérnöki oklevelét 1901-ben szerezte a Műegyetemen.

Több mint egy évtizedig jeles műemlékeink (Vajdahunyadvár, kecskeméti Nagytemplom) restaurálásával foglalkozott. 1914-ben doktorált, majd 1917-ben magántanárrá nevezték ki. 1919-től magánépítésként működött.

A barlangkutató számára két kiemelkedő munkája volt. 1926—28-ban az ő tervei alapján épült meg a lillafüredi Palotaszálló, melyhez kapcsolódva kiépítették s a nagyközönség számára megnyitották az Anna-barlangot. Ugyanebben az időben Lux tervei alapján, irányításával a Gellért-hegyi-barlangot sziklakápolnává alakították. A lourdes-i mintára született sziklakápolna kialakítása, belső berendezése a legkisebb részletig csodálatosan simul a barlang természetes formáihoz, meghitt hangulatot árasztva a szemlélőre.

Sajnos a háború a kápolnát elpusztította, de néhány kép őrzi Lux Kálmán művészi munkáját.

*Az „Évfordulók” rovat anyagát összeállította:
Székely Kinga*